

18114 – מבוא לידיש ולתרבותה

יום ג 14:15-12:30

272 רוח (הר הצופים)

שעות קבלה: בימי ב, בתיאום מראש, חדר 6302 רוח, טלפון: 02- 5883617

David.Roskies@mail.huji.ac.il

תיאור הקורס: אחד היסודות של ספרות יידיש החדשה, כספרות שנכתבה בשפה המדוברת בפי העם, היתה ההשענות על מקורות פולקלוריים – בשירה, בסיפור, במשחק ובבידור. יסוד שני והפוך של ספרות זו הוא הפתיחות לזרמים חדשים והרגישות לקולותיהם של נשים, סוכנים, מהגרים ומורדים למיניהם. הקורס יציע ניתוח של יחסי הגומלין בין שני יסודות הללו על גילוייהם השונים, החל מבלדות מסוגנות וסיפורים כמו-עממיים, דרך שירה מודרניסטית, שירה חילונית על המקרא, שירי מתאה ונחמה, וכלה בסיפורים פנטסטיים ושירה בפרוזה שנכתבו בעקבות השואה.

דרישות הקורס והרכב הציון הסופי

1. נוכחות חובה.
2. השתתפות פעילה בקורס: עמידה במטלות, קריאת מקורות וספרות משנית וכו'.
3. עבודת אמצע סמסטר: "אהבה ותשוקה בגוף ראשון: דיון במבחר יצירות מתוך שיר האהבה והבלדה הספרותית." היקף העבודה בין חמישה לשמונה עמודים. את העבודה יש להגיש עד לתאריך ה-31 במרץ ללא יוצא מן הכלל. משקל העבודה הוא 40% מהציון הסופי. (ג' 3 - 5 - 56)
4. המטלה הסופית בקורס היא מבחן בית. השאלות יימסרו לכם בשיעור שלפני האחרון.
5. המועד למסירת המבחן הוא ה-9 ביולי 2017. משקל העבודה הוא 60% מהציון הסופי.

המקורות הראשיים (מלבד אלה שאפשר להוריד מהאינטרנט) מופיעים במקומה אותה ניתן לרכוש במרכז לשירותי משרד של האוניברסיטה. המקורות המשניים המצויינים בכוכבית מופיעים באתר הקורס.

28 בפברואר השיר העממי

שירי אהבה

אלע וואסערלעך פליסן אַוועק / כל פלגי מים ירחיקו לזרום
אוי, דאָרטן דאָרט איבערן וואַסערל / אוי, שמה, שמה, שמה—מעבר למים
מתוך טווס הזהב: אסופת שירי עם ביידיש (חיפה 1970), עמ' 28, 33

משחקים ושירים בחדר הבנות

יחיאל שטרן, "החדר בטישביץ (1940)", תרגום: יהודה גור-אריה.

7 במרץ הבלדה הספרותית

י.ל. פרץ – דריי נייטאָרינס / שלוש תופרות (1895), תרגום: משה בסוק.
איציק מאַנגער - לאַמיר-זשע זינגען / הבה נשיר, תרגום: בנימין טנא
אויפֿן וועג שטייט אַ בויס / על הדרך עץ עומד – עם תווים, תרגום: בנימין טנא
באַלאַדע פֿונעם שנירל שטערן / בלדה על מחרוזת הכוכבים, תרגום: בנימין טנא

הלן ביר, "הבלאדות של איציק מאנגר: האמנם הן מורשת אירופית?" חוליות 10 (2006): 67-59.

<http://aleph.haifa.ac.il/www/public/fulltext/chuliot/2007/000725365.pdf>

האיגרון

14 במרץ

שלום-עליכם – למהדורה השניה (1910), תרגום: בני מר
לונדון: הבורסה של אודסה (1892), תרגום והערות: בני מר

*אברהם נוברשטרן, "בתנועת מטוטלת: אחרית דבר", שלום עליכם, מנחם מנדל (ת"א: עולם
חדש, 2016), עמ'

מפי העם

21 במרץ

י. ל. פרץ – עושה הנפלאות / דער קונצן-מאכער (1903), מקור עברי
איבער א שמעק טאבעק / בשל ריחה של טבק (1906), תרגום: שמשון מלצר

המונולוג החסידי

28 במרץ

י. ל. פרץ – צווישן צוויי בערג / בין שני הרים (1900), מקור עברי

*אברהם נוברשטרן, "יצירתו של י"ל פרץ: בצומת של חיפושי דרך, "לאן? זרמים חדשים בקרב
יהודי מזרח-אירופה, יחידה 2, הספרות והחיים: צמיחתה של ספרות יידיש החדשה, (ת"א:
האוניברסיטה הפתוחה, תש"ס), פרק 5.

29 במרץ – 18 באפריל חופשת פסח

הסקאז

25 באפריל

שלום-עליכם – הודל (1904) – תרגום: דן מירון

*בנימין הרשב, "טביה החלבן לשלום עליכם", התרבות האחרת: יידיש והשיח היהודי (י-ם
2006), עמ' 122-126.

יום העצמאות

2 במאי

סיפורי רכבת

9 במאי

שלום-עליכם – ההולך בטל (1909), תרגום: דן מירון
דער נס פון הושענא רבה / הנס של הושענא רבה (1909), תרגום: דן מירון

*דן מירון, "מסע באזור הדמדומים" (על 'סיפורי רכבת' לשלום-עליכם), הרופא המדומה:
עיונים בסיפורת היהודית הקלאסית (ת"א: הקיבוץ המאוחד 1995), עמ' 120-103.

שירת היחיד בניו-יורק [א]

16 במאי

משה-לייב הלפרן – דער גאסן-פויקער / המתופף בחוצות (1919), תרגום: בנימין הרשב
משה-לייב הלפרן – זלאטשענער מיין חיים / הו זולציג, את ביתי (1923), תרגום: בני-מור
יוסף רולניק – מיר האבן אזעלכע פראסטע געזיכטער / יש לנו פנים שכל-כך פשוטים הם
(1935), תרגום: שמשון מלצר

*בנימין הרשב (עורך), שירת היחיד בניו-יורק: דיוקנאות של ארבעה משוררי יידיש ומבחר שיריהם בתרגום עברי, ירושלים, תל-אביב: כרמל והמכון הישראלי לפואטיקה וסמיוטיקה ע"ש פורטר אוניברסיטת תל-אביב, 2002.

מדרש איציק

23 במאי

איציק מאנגר (1935), תרגום: בנימין טנא, שירים ובלדות (רמת-גן, 1968)
חוה ברענגט אָדמען דעם עפל / חוה מביאה לאדם את התפוח
אברהם אבינו מוסרט לוטן / אברהם אבינו מוכיח את לוט
אברהם און שרה / אברהם ושרה
הגרס לעצטע נאכט בײַ אברהמען / לילה האחרון של הגר בביתו של אברהם
אברהם אבינו פֿארט מיט יצחק צו דער עקידה / אברהם אבינו מוליך את יצחק לעקידה
רחל גייט צום ברונעם נאך וואסער / רחל הולכת לבאר לשאוב מים

שבועות

30 במאי

שירת היחיד בניו-יורק [ב]

6 ביוני

ציליה דראַפקין – די צירקוס-דאָמע / גברת הקרקס (1935), תרגום: בנימין הרשב
אנה מרגולין – איד בין געווען אַ מאָל אַ יינגלינג / הייתי פעם נער (1928), תרגום: רועי גרינוולד

*אברהם נוברשטרן, "הקולות והמקהלה: שירת נשים בידיש בין שתי מלחמות העולם", בקורת ופרשנות 40 (2008): 105-117.

שירת היחיד בניו-יורק [ג]

13 ביוני

יעקב גלאַטשטיין – 1919, תרגום: בנימין הרשב
אָוונטברויט / לחם-ערב, תרגום: בנימין הרשב
יעקב גלאַטשטיין – אַ גוטע נאָכט, וועלט / לילה טוב, עולם (1938), תרגום: בנימין הרשב
דאָ בין איד קיין מאָל נישט געווען / פה אף פעם לא הייתי (1943), תרגום: בנימין הרשב
אָן יידן / בלי יהודים (1946), תרגום: בנימין הרשב
א. לילס - דער גאָט פון ישראל / אלוהי ישראל (1943), תרגום: בנימין הרשב

*בנימין הרשב, "אינטרוספקטיביזם—פואטיקה מודרניסטית", אינטרוספקטיביזם בניו יורק כולל מבחר שירי א. לילס (תל-אביב: הקיבוץ המאוחד, 1997), עמ' 233-241.

המונולוג הדמוני

20 ביוני

יצחק בשביס-זינגר - מעשה טישביץ (1959), תרגום: מנחם פרי, סימן קריאה 9 (1979) עמ'

149-154

"החדר בטישביץ (1940)", תרגום: יהודה גור-אריה, החדר: מחקרים, תעודות, פרקי ספרות וזכרונות, עורכים עמנואל אטקס ודוד אסף (אוניברסיטת ת"א 2010), עמ' 189-190.

השיר בפרוזה

27 ביוני

אברהם סוצקבר – די לווייה אין רעגן / הלוייה בגשם (1956), תרגום ק"א ברתיני.

*רות ווייס, "הפרוזה של אברהם סוצקבר", גרינער אקוואירום: דערציילונגען (ירושלים: האונברסיטת העברית בירושלים, החוג ליידיש 1975), עמ' ז'-כב.

ביבליוגרפיה נבחרת

- הלן ביר, "הבלאדות של איציק מאנגר: האמנם הן מורשת אירופית?" חוליות 10 (2006): 59-67
<http://aleph.haifa.ac.il/www/public/fulltext/chuliot/2007/000725365.pdf>
- בנימין הרשב (עורך ומתרגם), אינטרוספקטיבזם בניו יורק כולל מבחר שירי א. לילס, תל-אביב: הקיבוץ המאוחד, 1997. PJ 5129.3 L42 Z58 2 עותקים לשמורים.
- _____, "הבית הטיפוסי של שיר העם בידיש", בתוך התרבות האחרת: יידיש והשיח היהודי, י-ם 2006, עמ' 212-231. סרוק. הספר גם נגיש בגירסה אלקטרונית.
- _____, (עורך), שירת היחיד בניו-יורק: דיוקנאות של ארבעה משוררי יידיש ומבחר שיריהם בתרגום עברי, ירושלים, תל-אביב: כרמל והמכון הישראלי לפואטיקה וסמיוטיקה ע"ש פורטר אוניברסיטת תל-אביב, 2002. 2 עותקים לשמורים.
- י.ל. כהן, "שיר העם היהודי (1912)" תרגום: חיה בר-יצחק, חוליות 6 (2000): 301-354.
<http://aleph.haifa.ac.il/www/public/fulltext/chuliot/2004/000338836.pdf>
- איציק מאנגר, 'פולקלור וספרות' (1939), תרגום: חיה בר-יצחק, חוליות 7 (2007), עמ' 361-70.
<http://aleph.haifa.ac.il/www/public/fulltext/chuliot/2004/000364520.pdf>
- דן מירון, "מדוע נוסף להאזין לטביה?", מפה לאוזן: שיחות ומחשבות על אמנות המונולוג של שלום עליכם, רמת-גן: אפיק 2012, עמ' 33-76. PJ 5129.3 S52 A16 2012. סרוק.
- _____, "מסע באזור הדמדומים" (על 'סיפורי רכבת' לשלום-עליכם), הרופא המדומה: עיונים בסיפורת היהודית הקלאסית, הקיבוץ המאוחד 1995, עמ' 120-103. סרוק.
- אברהם נוברשטרן, עורך כללי, אברהם סוצקעווער במלאת לו שבעים: תערוכה = אברהם סוצקעווער צום ווערן א-בן-שבעים: אויסשטעלונג. ירושלים: בית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי, תשמ"ד [1983]. 2 עותקים לשמורים.
- _____, "הפרק האחרון: אפוקליפסה והיסטוריה ביצירתו של יצחק בשביס", קסם הדמדומים: אפוקליפסה ומשיחיות בספרות יידיש, ירושלים 2003, עמ' 373-383.
- _____, כאן גר העם היהודי: ספרות יידיש בארצות הברית (י"ם: מאגנס, תשע"ה). 2 עותקים לשמורים + הספר נגיש גם בגירסה אלקטרונית.
- _____, לאן? זרמים חדשים בקרב יהודי מזרח-אירופה, יחידה 2, הספרות והחיים: צמיחתה של ספרות יידיש החדשה, (ת"א: האוניברסיטה הפתוחה, תש"ס). DS 135 E83 L435 2000; 4 עותקים לשמורים + הספר נגיש גם בגירסה אלקטרונית.
- גילה פלם, "השיר היידי ושילובו בשיר הישראלי או, מדוע נעלם שיר האהבה?" העגלה המלאה: מאה ועשרים שנות תרבות ישראל, ערך ישראל ברטל, עמ' 251-260. DS 113 A32 2002. סרוק.
- יחיאל שטרן, "החדר בטישביץ (1940)", תרגום: יהודה גור-אריה, החדר: מחקרים, תעודות, פרקי ספרות וזכרונות, עורכים עמנואל אטקס ודוד אסף, ת"א: אוניברסיטת ת"א ובית שלום עליכם 2010, עמ' 239-247. BM 109 H4 H4 2010. סרוק.
- חנא שמרוק, "מגוון הצורות המונולוגיות בסיפוריו של יצחק בשביס-זינגר", יצחק באשעוויס-זינגער, דער שפיגל און אנדערע דערציילונגען, ערך חנא שמרוק, ירושלים: האוניברסיטה העברית 1975, עמ' ז-כט. סרוק.